DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ
DUMLUPINAR UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES
E-ISSN: 2587-005X https://dergipark.org.tr/tr/pub/dpusbe
Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, *90*, 275-291; 2026.
DOI: 10.51290/dpusbe.1941731

Araştırma Makalesi / Research Article

TÜRKİYE'DE YENİ ANAYASA TARTIŞMALARI: TBMM'NİN 27. YASAMA DÖNEMİ ÜZERİNE BİR İÇERİK ANALİZİ*

Selcen ALTINBAŞ UMUT[1]**
Ömür AYDIN[2]

Öz
Bu çalışma, Türkiye'de yeni anayasa ve anayasa değişikliği tartışmalarını TBMM'nin 27. Yasama Dönemi (2018-2023) Genel Kurul tutanakları üzerinden incelemektedir. Araştırma, yeni anayasa söylemlerinin hangi kavramsal çerçeveler içinde kurulduğunu, bu kavramların hangi gerekçelerle temellendirildiğini ve partiler arasında paylaşılan kavramların benzer bir anayasal anlam üretip üretmediğini analiz etmektedir. Veri seti, "anayasa", "yeni anayasa" ve "anayasa değişikliği" ifadelerini içeren 618 konuşmadan oluşmaktadır. Veriler, yorumlayıcı nitel içerik analizi yöntemiyle incelenmiş ve MAXQDA 24 aracılığıyla sistematik biçimde kodlanmıştır. Bulgular, anayasa tartışmalarının tek bir anayasal proje etrafında birleşmediğini; bunun yerine denge-denetim, mevcut hükümet sisteminin tahkimi, anayasa yapım süreci ve meşruiyeti ile hak güvenceleri ve yurttaşlık olmak üzere dört temel söylem alanında ayrıştığını göstermektedir. Sonuç olarak çalışma, ortak bir normatif dilin varlığının tek başına ortak bir normatif içerik üretmeye yetmediğini; paylaşılan anayasal kavramların parlamenter düzeyde uzlaşıdan çok rekabet hâlindeki siyasal tasavvurların meşrulaştırılmasına hizmet ettiğini ortaya koymaktadır.
Anahtar Kelimeler: Siyasal kurumlar, Anayasa tartışmaları, Parlamenter söylem, TBMM 27. Yasama Dönemi.
JEL Kodları: D72, K10.

NEW CONSTITUTION DEBATES IN TÜRKİYE: A CONTENT ANALYSIS OF THE 27th LEGISLATIVE TERM OF THE GRAND NATIONAL ASSEMBLY OF TÜRKİYE

Abstract
This study examines debates on a new constitution and constitutional amendments in Türkiye based on the plenary proceedings of the Grand National Assembly of Türkiye (GNAT) during its 27th Legislative Term (2018-2023). It analyzes the conceptual frameworks through which discourses on a new constitution are constructed, the justificatory grounds on which these concepts are based, and whether the use of shared concepts across political parties generates a similar constitutional meaning. The dataset consists of 618 parliamentary speeches containing the terms "constitution," "new constitution," and "constitutional amendment." The data are analyzed through interpretive qualitative content analysis and systematically coded using MAXQDA 24. The findings show that constitutional debates do not converge around a single constitutional project; instead, they diverge across four main discursive domains: checks and balances, the consolidation of the current governmental system, the process and legitimacy of constitution-making, and rights, citizenship, and guarantees. The study concludes that the presence of a common normative language is not sufficient in itself to produce a common normative content; rather, shared constitutional concepts function at the parliamentary level less as a basis for consensus and more as instruments for legitimizing competing political imaginaries.
Keywords: Political institutions, Constitutional debates, Parliamentary discourse, 27th Legislative Term of the Grand National Assembly of Türkiye.
JEL Codes: D72, K10.

---

* Bu çalışma, III. Ulusal Siyaset Bilimi Kongresi'nde (Siyasi İlimler Türk Derneği (SİTD), İstanbul, 28 Eylül 2024) sunulan "27. ve 28. Yasama Dönemi TBMM Genel Kurul Konuşmaları Üzerinden Yeni Anayasa Tartışmalarının İncelenmesi" başlıklı bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş hâlidir.

[1] Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Nişantaşı Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, ORCID: 0000-0003-0943-350X.
** **Sorumlu Yazar** (Corresponding Author): selcen.altinbas@nisantasi.edu.tr
[2] Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, ORCID: 0000-0002-9144-3549.
Başvuru Tarihi (Received): 01.05.2026 **Kabul Tarihi** (Accepted): 28.07.2026

Giriş

Türkiye'nin 1876'ya uzanan anayasal birikimine rağmen, siyasal sistemin temel nitelikleri ve anayasal düzenin esasları üzerindeki tartışmalar süreklilik göstermiştir. Anayasal metinler büyük ölçüde, önceki dönemde ortaya çıkan siyasal ve kurumsal sorunlara verilen yanıtlar doğrultusunda şekillenmiştir. Bu çerçevede 1961 Anayasası, 1924 Anayasası döneminde belirginleşen çoğunlukçu yönetim anlayışına karşı kurumsal dengeyi güçlendirmeyi hedefleyen bir model ortaya koymuş; siyasal iktidarın kullanımını farklı anayasal organlar arasında dağıtan ve görece çoğulcu bir yapı benimsemiştir. Buna karşılık 1970'li yıllarda yoğunlaşan siyasal istikrarsızlık ve yönetim krizleri, bu modelin işleyişine yönelik yeni tartışmaları beraberinde getirmiştir. 1982 Anayasası ise bu tartışmalar sonrasında, siyasal istikrarı ve devlet otoritesini önceleyen daha merkeziyetçi bir anlayışla şekillenmiştir (Gözler, 2018, s. 121; Özbudun, 1995, ss. 35-36; Tanör & Yüzbaşıoğlu, 2002, ss. 70-71). Bu anayasanın kurucu mantığı; değiştirilemez hükümlerle tahkim edilen katı bir normatif çekirdek, kamu düzeni perspektifiyle sınırlandırılabilen bir hak rejimi, siyasal alanın belirli ölçüde depolitizasyonu ve yürütmenin güçlendirilmesi ekseninde kurulmuştur (Özbudun, 1995, ss. 38-39; Tanör & Yüzbaşıoğlu, 2002, s. 49).

Ne var ki 1982 Anayasası anayasal tartışmaları sona erdirmemiş; yürürlüğe girdiği tarihten itibaren çok sayıda değişikliğe konu olmuştur. Bu değişiklikler, Türkiye'de farklı dönemlerde öne çıkan siyasal önceliklerin anayasa metnine yansıması olarak okunabilir. 1980'li ve 1990'lı yıllardaki düzenlemeler, 12 Eylül döneminin kısıtlayıcı mirasını kısmen esnetmeye ve siyasal katılım kanallarını genişletmeye yönelik adımlar niteliği taşımıştır (örneğin bkz. 4121 sayılı Kanun, 1995). 1999-2006 döneminde ise Avrupa Birliği'ne uyum süreci çerçevesinde temel hak standartlarını yükseltmeyi amaçlayan reformlar öne çıkmıştır (örneğin bkz. 4709 sayılı Kanun, 2001). 2010 anayasa değişikliği, bu iki eğilimin kesişiminde yer alan melez bir karakter taşımış (Aydın, 2025, s. 126); bir yandan bireysel başvuru gibi mekanizmalarla hak arama yollarını genişletmiş, diğer yandan yüksek yargının yapısını yeniden düzenleyerek yürütme-yargı ilişkilerindeki kurumsal dengeleri dönüştürmüştür (Çelik, 2018, ss. 1062-1063; Sağlam, 2010, ss. 21-23). Buna karşılık 2007, 2016 ve özellikle 2017 yıllarındaki değişiklikler, anayasal değişim sürecinde farklı bir yönelimin öne çıktığını göstermektedir. Bu yönelim; devletin kurumsal mimarisinin yeniden yapılandırılması, yürütme kapasitesinin artırılması, siyasal istikrarın güçlendirilmesi ve güvenlik-kamu düzeni eksenli kaygılar etrafında şekillenmiştir (bkz. 5678 sayılı Kanun, 2007; 6718 sayılı Kanun, 2016; 6771 sayılı Kanun, 2017).

2017 anayasa değişikliği, Türkiye'de hükümet sistemini köklü biçimde dönüştürerek kuvvetler arasındaki ilişkileri ve iktidarın dağılımını, klasik parlamenter modelden uzaklaşan yürütme merkezli bir yapıda yeniden düzenlemiştir (Şirin, 2017; Gözler, 2021). Ancak hükümet sisteminin anayasal düzeyde yeniden tanımlanması, anayasal düzenin temel esaslarına ilişkin tartışmaları sona erdirmemiştir. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin yürürlüğe girmesinden sonra da yeni anayasa arayışlarının sürmesi, kuvvetler ayrılığı, yasamanın denetim yetkileri ve yargı bağımsızlığı gibi başlıklarda asgari siyasal uzlaşının hâlen sağlanamadığını göstermektedir. Bu bakımdan 27. Yasama Dönemi (2018-2023), hem hükümet sisteminin uygulama sonuçlarının görünür hâle geldiği hem de anayasa tartışmalarının yoğunlaştığı bir dönem olarak öne çıkmaktadır.

Anayasal düzene ilişkin tartışmaların siyasal partiler bakımından en görünür hâle geldiği kurumsal zemin Türkiye Büyük Millet Meclisi'dir. TBMM Genel Kurulu görüşmeleri, partilerin yalnızca yeni anayasa veya anayasa değişikliği taleplerini değil, bu talepleri hangi kavramsal çerçeveler, meşrulaştırma stratejileri ve anayasal-siyasal yönelimler üzerinden kurduklarını da görünür kılmaktadır. Bu bakımdan parlamenter tartışmalar, anayasal kavramların siyasal aktörler tarafından nasıl anlamlandırıldığını ve farklı anayasal tahayyüllerle nasıl ilişkilendirildiğini izlemeye imkân veren elverişli bir zemin sunmaktadır.

Bu çalışma, 27. Yasama Dönemi TBMM Genel Kurulu tutanaklarında yeni anayasa ve anayasa değişikliği söylemlerinin hangi temel kavramlar, meşrulaştırma biçimleri ve anayasal-siyasal tasavvurlar çerçevesinde kurulduğunu incelemektedir. Araştırma, anayasa tartışmalarını yalnızca hükümet sistemi ve anayasal esaslara ilişkin tercihlerin açıklandığı bir alan olarak değil, anayasal esaslara farklı siyasal aktörler tarafından farklı normatif içeriklerin izafe edildiği bir söylemsel mücadele zemini olarak değerlendirmektedir. Çalışmanın hareket noktası, demokratikleşme, hukuk devleti, kuvvetler ayrılığı ve sivil anayasa gibi kavramların parlamenter tartışmalarda müştereken kullanılmasına rağmen partiler arasında müşterek bir anayasal anlam üretmediği varsayımıdır.

Bu doğrultuda makale üç soruya odaklanmaktadır: 27. Yasama Dönemi TBMM Genel Kurulu'nda yeni anayasa ve anayasa değişikliği söylemi hangi anayasal kavramlar etrafında kurulmaktadır? Bu kavramlar partiler tarafından hangi meşrulaştırma biçimleri ve hangi anayasal-siyasal tasavvurlarla ilişkilendirilmektedir? Müşterek bir anayasal dilin mevcudiyeti, partiler arasında müşterek bir anayasal anlam üretmekte midir?

Bu çalışma, araştırma sorularını yanıtlamak amacıyla 27. Yasama Dönemi TBMM Genel Kurulu resmî tutanaklarını veri seti olarak kullanan nitel bir araştırma tasarımına dayanmaktadır. Verilerin çözümlemesinde yorumlayıcı nitel içerik analizi benimsenmiş; böylece söz konusu dönemde parlamenter tartışmalarda öne çıkan başlıca temalar ortaya konulmuştur.

1. Kuramsal Çerçeve

Çalışmanın kuramsal çerçevesi, anayasal düzenin temel kavramlarının neden kalıcı yorum ihtilaflarına açık olduğunu ve bu ihtilafların parlamenter söylem içinde hangi mekanizmalarla kurulduğunu açıklamaya elverişli iki tamamlayıcı yaklaşıma dayanmaktadır. Bu doğrultuda W. B. Gallie'nin "özsel olarak çatışmalı kavramlar" yaklaşımı kavramsal düzeyi; "çerçeveleme" yaklaşımı ise söylemsel düzeyi çözümlemeye imkân vermektedir (Gallie, 1956; Goffman, 1974; Entman, 1993).

Çalışmanın temel kuramsal dayanağını W. B. Gallie'nin "özsel olarak çatışmalı kavramlar" yaklaşımı oluşturmaktadır. Gallie'ye göre bazı siyasal kavramlar, değer yüklü, içsel olarak karmaşık ve farklı biçimlerde tanımlanmaya elverişli olmaları nedeniyle değişen tarihsel ve siyasal koşullar içinde sürekli yeniden yoruma açık bir yapı sergilemektedir. Bu açıklık, söz konusu kavramların tek ve sabit bir muhtevaya indirgenmesini güçleştirmektedir. Dolayısıyla bu kavramlar etrafındaki uyuşmazlıklar, basit bir kavramsal belirsizlikten değil, kavramların bünyesinden kaynaklanan yapısal yorum ihtilaflarından doğmaktadır (Gallie, 1956, s. 171-172). Demokrasi kavramı da Gallie'nin bu yaklaşımı somutlaştırmak üzere başvurduğu temel örneklerden biridir. Nitekim Gallie'ye göre demokrasi; çoğunluğun yönetenleri seçme ve değiştirme gücü, siyasal eşitlik ve yurttaş katılımı gibi farklı boyutları bünyesinde barındırmaktadır. Ancak farklı siyasal yaklaşımlar bu boyutların tümüne aynı ağırlığı vermemekte; bazılarını öne çıkarıp diğerlerini geri planda bırakarak demokrasi kavramını farklı biçimlerde yorumlamaktadır (Gallie, 1956, ss. 184-185).

Gallie'nin yaklaşımı, sonraki literatürde siyasal kavramların neden kalıcı bir tartışma ve çekişme alanı oluşturduğunu açıklayan analitik bir çerçeve olarak geliştirilmiştir (Collier vd., 2006; Connolly, 1993; Waldron, 2002). Nitekim anayasal düzenin temel unsurları arasında yer alan demokrasi, hukuk devleti, kuvvetler ayrılığı, özgürlük ve halk iradesi gibi kavramlar siyasal aktörler tarafından çoğu zaman meşru ve savunulabilir anayasal referanslar olarak sahiplenilmektedir. Ancak bu ortak söylemsel sahiplenme, söz konusu kavramların içeriği üzerinde gerçek bir uzlaşının bulunduğu anlamına gelmemektedir. Zira siyasal aktörler bu kavramları kendi anayasal tercihleri, kurumsal öncelikleri ve meşruiyet iddiaları doğrultusunda yeniden yorumlamaktadır. Bu nedenle ortak bir normatif dilin varlığı, tek başına ortak bir normatif içerik üretmeye yetmemektedir.

Çalışmanın ikinci kuramsal dayanağını oluşturan çerçeveleme yaklaşımı, yorum ihtilaflarının siyasal söylem içinde nasıl yapılandırıldığını ve hangi söylemsel araçlarla meşrulaştırıldığını açıklamak bakımından elverişli bir analitik çerçeve sunmaktadır. Siyasal iletişim ve siyaset bilimi literatüründe yaygın olarak kullanılan bu yaklaşım, siyasal gerçekliğin hangi unsurlarının öne çıkarıldığı ve hangilerinin geri planda bırakılarak görünmez kılındığı sorusuna odaklanmaktadır (Chong ve Druckman, 2007; Entman, 1993; Gamson ve Modigliani, 1989; Goffman, 1974; Scheufele, 1999). Yaklaşımın temel hareket noktası, aynı siyasal meselenin farklı aktörler tarafından birbiriyle çatışan yorum çerçeveleri içinde sunulabileceği varsayımıdır. Bu bakımdan çerçeveleme, basit bir sunum tekniği değil; belirli bir siyasal meselenin hangi boyutlarının öne çıkarılacağını ve nasıl bir yorum çerçevesi içinde sunulacağını belirleyen stratejik bir süreçtir. Nitekim Entman'a göre (1993, s. 52) çerçeveleme, gerçekliğin belirli yönlerinin seçilmesi ve bu yönlerin bir iletişim metninde daha belirgin hâle getirilerek öne çıkarılması sürecidir. Dolayısıyla çerçeveleme, yalnızca neyin söylendiğine değil; neyin nasıl, hangi bağlamda ve hangi meşruiyet iddiası içinde söylendiğine de odaklanmaktadır. Siyasal aktörler, kurdukları çerçeveler aracılığıyla yalnızca bilgi aktarmamakta; aynı zamanda kavramların normatif sınırlarını belirleyerek bazı yorumları meşru ve makbul, rakip yorumları ise sorunlu, tali veya marjinal olarak sunmaktadır. Bu yönüyle çerçeveleme yaklaşımı, parlamenter müzakerelerin yalnızca hukuki içeriğini değil, bu içeriğin hangi siyasal anlam çerçeveleri içinde üretildiğini ve dolaşıma sokulduğunu incelemek bakımından elverişli bir perspektif sunmaktadır.

Bu çalışmada Gallie'nin yaklaşımı, anayasal düzene, siyasal hayata ve siyasal kurumlara ilişkin kavramların neden yapısal olarak kalıcı yorum ihtilaflarına açık olduğunu açıklamaya; çerçeveleme yaklaşımı ise bu ihtilafların parlamenter söylem içinde hangi anlam çerçeveleri ve meşrulaştırma biçimleri üzerinden kurulduğunu çözümlemeye imkân vermektedir. Bu iki yaklaşım birlikte değerlendirildiğinde, parlamenter müzakerelerde demokrasi, hukuk devleti ve kuvvetler ayrılığı gibi anayasal ilkeler etrafında gözlenen ortak kavramsal kullanımın, anayasal bir uzlaşmadan ziyade farklı anayasal tahayyüllerin meşrulaştırılma biçimlerini yansıttığı anlaşılmaktadır.

2. Yöntem

Bu çalışma, 27. Yasama Dönemi TBMM Genel Kurulu tutanaklarına dayanan nitel bir araştırmadır. Veri seti, bu yasama döneminde Genel Kurul'da yapılan konuşmalar arasından amaçlı örnekleme yoluyla seçilen metinlerden oluşmaktadır. Bu kapsamda, "anayasa", "yeni anayasa" ve "anayasa değişikliği" ifadelerini içeren veya anayasal düzenin temel esaslarına doğrudan atıf yapan konuşmalar analize dâhil edilmiştir. Veri seti toplam 618 konuşmadan oluşmaktadır.

Veriler, yorumlayıcı nitel içerik analizi ile incelenmiştir. Kodlama süreci üç eksen etrafında yapılandırılmıştır: anayasa değişikliğine ilişkin görüşler, anayasa değişikliği veya yeni anayasa söylemine dâhil olan partiler ve yeni anayasa gerekliliğinin gerekçeleri. Kod kitabının genel yapısı, alt kodların ayrıntılı dökümü ve kodların frekans dağılımı eklerde sunulmaktadır (bkz. EK1, EK2, EK3, EK4, EK5, EK6, EK7, EK8).

Analiz üç aşamada yürütülmüştür. İlk aşamada araştırma kapsamına giren konuşmalar belirlenmiştir. İkinci aşamada veriler, MAXQDA 24 kullanılarak sistematik biçimde kodlanmıştır. Üçüncü aşamada ise kodlanmış malzeme, tematik örüntüler, partiler arası farklılaşmalar ve anayasal kavramların meşrulaştırılma biçimleri bakımından yorumlanmıştır. Bu aşamada alt kodlar, benzerlikleri temelinde daha geniş söylem grupları altında birleştirilmiştir.

Kodlama sürecine daha detaylı bakmak gerekirse, kodlar araştırma kapsamına giren konuşmaların ön okuması ardından tümevarımsal ve tümdengelimsel unsurları birlikte içeren yinelemeli bir mantıkta oluşturulmuştur. Ön okumanın ardından anayasa tartışmalarında öne çıkan kavramlar, bu kavramların gerekçelendirilme biçimleri ve siyasal aktörler kod kitabına kategori ve alt kod olarak

işlenmiştir. Kodlama sürerken ortaya çıkan yeni kavramlar ve ayrımlar da kod kitabına eklenmiş; bu esnada birbiri ile örtüşen kodlar birleştirilmiştir. Kodlama tutarlılığı yazarlar tarafından belirli aralıklarla gözden geçirilerek sağlanmıştır. Böyle EK 2'de de görüleceği üzere Anayasa Değişikliğine İlişkin Görüşler (Alt kod=18), Anayasa Değişikliği veya Yeni Anayasa Söylemine Dâhil Olan Partiler (Alt kod=12), Yeni Anayasa Gerekliliğinin Gerekçeleri (Alt kod=29) şeklinde kategoriler ve alt kod dağılımları oluşmuştur.

Çalışma, kamuya açık TBMM tutanaklarına dayandığı için ayrıca etik izin gerektirmemektedir. Bununla birlikte araştırma, anayasa tartışmalarının siyasal alandaki tüm görünümlerini değil, yalnızca TBMM Genel Kurulu tutanaklarına yansıyan kısmını incelemektedir.

3. Bulgular

3.1. Genel Görünüm: Anayasa Tartışmalarının Tematik Dağılımı

TBMM'de anayasa tartışmaları, teknik madde değişikliklerinden çok, anayasa değişikliği ya da yeni anayasa ihtiyacının neden ortaya çıktığı ve bu ihtiyacın hangi siyasal-kurumsal doğrultuda temellendirildiği üzerinde yoğunlaşmaktadır. Veri seti, parlamenter söylemde ağırlığın "hangi madde değişmelidir?" sorusundan çok, "neden anayasa değişikliği gereklidir?" ve "nasıl bir anayasal düzen hedeflenmektedir?" sorularında toplandığını göstermektedir.

Tablo 1'de görüldüğü üzere, anayasa tartışmaları tek bir anayasal proje etrafında birleşmemektedir. "Demokratikleşme" en sık tekrar edilen alt kod olarak öne çıkmakla birlikte, güçlendirilmiş parlamenter sistem, sivil anayasa, denge-denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin tahkimi gibi farklı yönelimlerin birlikte bulunması, tartışmaların ortak bir uzlaşı zemininden çok rekabet hâlindeki anayasal tasavvurlar etrafında yürütüldüğünü göstermektedir. Bu nedenle alt kodlar, bulguları analitik olarak daha görünür kılmak amacıyla üst temalar altında birleştirilmiş ve dört temel söylem alanı ayırt edilmiştir: "denge-denetim", "Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin tahkimi", "anayasa yapım süreci ve meşruiyeti" ile "hak güvenceleri, kapsayıcılık ve yurttaşlık".

Tablo 1: *Veri Setinde Öne Çıkan Alt Kodlar*

Alt kod	Frekans
Demokratikleşme	24
Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem	11
Sivil Anayasa	8
Mağduriyetlerin Giderilmesine İlişkin Değişiklik Teklifleri	7
Demokratik Yerel Yönetimler	7
Denge-Denetim Olanaklarının Genişletilmesi	7
Eşitlik	7
Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin / Kurumsal Yapısının Pekiştirilmesi	7
Parlamenter Sisteme Dönüş	6
Sistemin Eksiklerinin Giderilmesi	6
Hukuk Devleti	6

3.2. Tematik Söylem Alanları

İlk söylem alanı olan denge-denetim söylemi, anayasa değişikliği veya yeni anayasa yapılması tartışmalarını, yürütme organının yetkilerinin sınırlandırılması ve yasama ile yargının denetim kapasitesinin güçlendirilmesi ihtiyacı çerçevesinde kurmaktadır. Bu söylemde hukuk devleti, yargı bağımsızlığı, kuvvetler ayrılığı, Meclisin denetim işlevinin güçlendirilmesi, yürütmenin denetime

açık hâle getirilmesi ve Cumhurbaşkanının parti üyeliği ile ilişkisinin kesilmesi gibi unsurlar öne çıkmaktadır. Parlamenter sisteme dönüş ve güçlendirilmiş parlamenter sistem önerileri de aynı yönelim içinde değerlendirilmektedir. Bu çerçevede anayasa değişikliği, teknik bir düzenleme olmaktan çok, yürütme ağırlıklı yapının dengelenmesi ve anayasal sınırların güçlendirilmesi gerekliliği üzerinden anlam kazanmaktadır. Bu söylem, ağırlıklı olarak muhalefet partilerinde, özellikle CHP ve İYİ Parti'de görünürdür.

İkinci söylem alanı olan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin tahkimi söylemi, anayasa değişikliği veya yeni anayasa yapılması tartışmalarını mevcut hükümet sisteminin korunması ve güçlendirilmesi çerçevesinde ele almaktadır. Bu yaklaşımda yürütme organının karar alma kapasitesinin sürdürülmesi, yönetimde etkinlik ve istikrarın sağlanması ile sistemin kurumsal işleyişinin pekiştirilmesi merkezi bir yer tutmaktadır. Ekonomik kalkınma, istikrar, Türkiye Yüzyılı vizyonu ve yerli ve millî anayasa vurgusu, bu çerçevenin tamamlayıcı unsurları arasındadır. Bu nedenle anayasa değişikliği veya yeni anayasa önerileri, hükümet sisteminde köklü bir dönüşümden çok, mevcut yapının güçlendirilmesine yönelik düzenlemeler olarak sunulmaktadır. Bu söylem, ağırlıklı olarak Cumhur İttifakı üyeleri, yani AK Parti ve MHP tarafından dile getirilmektedir.

Üçüncü söylem alanı olan anayasa yapım süreci ve meşruiyeti söylemi, anayasa metninin içeriğinden çok, anayasanın kim tarafından ve hangi usullerle yapılacağı sorusuna odaklanmaktadır. Bu kapsamda, toplumun tüm kesimlerini kapsayan bir anayasal çerçeve, toplumsal uzlaşı, sivil anayasa, darbe dönemlerinin etkilerinden arındırılmış bir düzen, yerli ve millî anayasa anlayışı ve yeni bir toplum sözleşmesi gibi unsurlar öne çıkmaktadır. Bu yönüyle anayasa yapımı, yalnızca hukuki bir metin oluşturma süreci değil, kurucu iradenin yeniden tanımlanması ve anayasal meşruiyetin yeniden kurulması meselesi olarak ele alınmaktadır. Bununla birlikte, aynı kavramların farklı siyasal aktörler tarafından farklı anlam çerçeveleri içinde kullanıldığı görülmektedir.

Dördüncü söylem alanı olan hak güvenceleri, kapsayıcılık ve yurttaşlık söylemi ise anayasa değişikliği veya yeni anayasa yapılması tartışmalarını temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması ve eşit yurttaşlığın güçlendirilmesi çerçevesinde kurmaktadır. İnsan hakları, eşitlik, adalet, sosyal devlet, toplumsal kapsayıcılık, demokratik yerel yönetimler ve mevcut mağduriyetlerin giderilmesi bu söylemin temel bileşenleri arasındadır. Bu söylem farklı siyasal aktörler tarafından paylaşılsa da öncelikler farklılaşmaktadır. Muhalefet partilerinde daha çok eşit yurttaşlık, çoğulculuk, hukuk devleti ve toplumsal katılım talepleri öne çıkarken; demokratik yerel yönetimler ve kapsayıcılık vurgusu özellikle Halkların Demokratik Partisi'nin (HDP) siyasal söyleminde belirginleşmektedir. Buna karşılık iktidar söyleminde mağduriyetlerin giderilmesi, belirli hak alanlarının güvenceye bağlanması, ekonomik kalkınma ve istikrar birlikte ele alınmaktadır.

Bu dört söylem alanının analitik olarak nasıl yapılandığı, çekirdek kodları ve kurumsal yönelimleriyle birlikte Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2: *Anayasa Tartışmalarında Tematik Söylem Alanları ve Analitik Çerçeve*

Üst söylem	Çekirdek kodlar	Kurumsal yönelim	Analitik anlamı
Denge-denetim söylemi	Hukuk devleti, yargı bağımsızlığı, kuvvetler ayrılığı, Meclisin etkin denetimi, denetime açık yönetsel yapı, Cumhurbaşkanının parti üyeliğinin sonlandırılması, parlamenter sisteme dönüş, güçlendirilmiş parlamenter sistem, denge-denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi	Yürütme gücünün sınırlandırılması, kurumsal karşı-ağırlıkların güçlendirilmesi	Anayasa değişikliği veya yeni anayasa talebini denetim kapasitesindeki zayıflıklar üzerinden temellendirir
Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin tahkimi söylemi	Güçlü yönetim, istikrar, kriz yönetimi, sistemin eksikliklerinin giderilmesi, kurumsal düzenlemeler, ekonomik kalkınma, Türkiye Yüzyılı vizyonu, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin kurumsal olarak pekiştirilmesi	Mevcut hükümet sisteminin tahkimi, yönetim etkinliğinin artırılması	Anayasa değişikliği veya yeni anayasa talebini mevcut sistemin güçlendirilmesi üzerinden meşrulaştırır
Anayasa yapım süreci ve meşruiyeti söylemi	Halkın katılımı, toplumsal uzlaşı, geniş temsil, sivil anayasa, darbe dönemlerinden arınma, yerli ve millî anayasa, yeni toplum sözleşmesi, tam bağımsızlık	Anayasa yapım sürecinin kaynağı, kurucu irade ve temsil meşruiyeti	Anayasal meşruiyeti yapım süreci ve kurucu irade üzerinden kurar
Hak güvenceleri, kapsayıcılık ve yurttaşlık söylemi	Eşitlik, adalet, temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması, seçim güvenliği, eşit yurttaşlık, çoğulculuk, mağduriyetlerin giderilmesi, demokratik yerel yönetimler	Kapsayıcılık, hak temelli anayasal güvence, çoğulcu temsil	Anayasa tartışmalarını hak güvenceleri ve kapsayıcı yurttaşlık talepleri çerçevesinde anlamlandırır

3.3. Siyasal Bloklara Göre Tematik Yoğunlaşma

Tematik söylem alanları siyasal bloklar düzeyinde karşılaştırıldığında, üç ana yoğunlaşma görünür hâle gelmektedir. İlk olarak, CHP-İYİ Parti muhalefet bloğu; demokratikleşme, hukuk devleti, kuvvetler ayrılığı, yargı bağımsızlığı, güçlendirilmiş parlamenter sistem, denge-denetim ve Meclisin etkin denetimi etrafında yoğunlaşmaktadır. Bu blokta anayasa tartışmaları, denge-denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi, kuvvetler ayrılığının yeniden tesisi ve parlamenter sisteme dönüş yönelimi üzerinden kurulmaktadır.

İkinci olarak, AK Parti-MHP'den oluşan Cumhur İttifakı; sivil anayasa, darbe mirasından arınma, güçlü yönetim, istikrar, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin pekiştirilmesi, sistemin eksiklerinin giderilmesi ve ekonomik kalkınma başlıklarında yoğunlaşmaktadır. Bu söylemde anayasa tartışmaları, mevcut hükümet sisteminin korunması ve güçlendirilmesi ile istikrar ve yönetim kapasitesinin artırılması çerçevesinde temellendirilmektedir.

Üçüncü olarak, Halkların Demokratik Partisi'nin (HDP) siyasal söylemi; eşitlik, çoğulculuk, demokratik yerel yönetimler, toplumsal katılım ve eşit yurttaşlık temaları etrafında belirginleşmektedir. Bu çerçevede anayasa tartışmaları, eşit yurttaşlık, çoğulcu temsil, demokratik yerel yönetimler ve kapsayıcı anayasa yapımı talepleri üzerinden kurulmaktadır.

Tablo 3: *Siyasal Bloklara Göre Öne Çıkan Tematik Yönelimler*

Siyasal aktör/blok	Öne çıkan tematik yönelimler	Genel yorum
CHP-İYİ Parti (muhalefet bloğu)	Demokratikleşme, hukuk devleti, kuvvetler ayrılığı, yargı bağımsızlığı, güçlendirilmiş parlamenter sistem, denge-denetim, Meclisin etkin denetimi	Anayasa tartışmalarında denge-denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi, kuvvetler ayrılığının yeniden tesisi ve parlamenter sisteme dönüş yönelimi öne çıkmaktadır.
AK Parti-MHP (Cumhur İttifakı)	Sivil anayasa, darbe mirasından arınma, güçlü yönetim, istikrar, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin pekiştirilmesi, sistemin eksiklerinin giderilmesi, ekonomik kalkınma	Anayasa tartışmaları, mevcut hükümet sisteminin korunması ve güçlendirilmesi ile istikrar ve yönetim kapasitesinin artırılması çerçevesinde temellendirilmektedir.
Halkların Demokratik Partisi'nin (HDP) siyasal söylemi	Eşitlik, çoğulculuk, demokratik yerel yönetimler, toplumsal katılım, eşit yurttaşlık	Anayasa tartışmalarında eşit yurttaşlık, çoğulcu temsil, demokratik yerel yönetimler ve kapsayıcı anayasa yapımı talepleri belirginleşmektedir.

Tablo 3'te özetlenen tematik yoğunlaşmalar, Genel Kurul konuşmalarındaki doğrudan ifadelerde daha açık biçimde izlenebilmektedir. CHP milletvekillerinin konuşmalarında 2017 anayasa değişikliği, teknik bir revizyonun ötesinde demokratik hukuk devleti ilkesinden kopuş ve kuvvetler ayrılığının aşınması olarak çerçevelendirilmektedir. Anayasa değişikliği sürecine ilişkin sıklıkla söylemlerine rastlanan vekillerden İbrahim Özden Kaboğlu bu değerlendirmesini şu ifadelerle dile getirmektedir: "2017 anayasal kurgusu dibe vurmuştur, bu sürdürülebilir değildir… demokratik hukuk devleti yolunda yeni bir anayasal kurgu için kolları sıvamamız gerekir." (TBMM, 27/6, 85. Birleşim, s. 46). CHP grubu adına konuşan Muharrem Erkek ise 2017 değişikliğini konuşmalarında şu sözlerle eleştirmekte ve yeni anayasa çerçevesini şöyle çizmektedir: "...bu sistem Türkiye için gerçek bir beka sorunu hâline geldi… yasama, yürütme, yargı erkleri bir elde toplanmıştır."; "Biz Millet İttifakı olarak niçin ısrarla 'güçlendirilmiş, rasyonelleştirilmiş parlamenter sistem' diyoruz? Çünkü Türkiye bu sistemle gidemez, bu sistem revize de edilemez. Bakın, bunu çok samimiyetle, yürükten söylüyorum: Bu sistem, keyfiliği getiren, adaletsizlikleri büyüten bir sistemdir; onun için, yeni bir Anayasa ve güçlendirilmiş parlamenter sistem." (TBMM, 27/6, 57. Birleşim, s. 23; TBMM, 27/4, 4. Birleşim, s. 47). CHP Ankara Milletvekili Levent Gök ise konuyu şöyle ifade etmektedir: "Anayasa değişecek, Cumhurbaşkanı partisiyle bağını kesecektir… demokrasimizi taçlandıracak adımları atmak durumundayız." (TBMM, 27/6, 50. Birleşim, s. 16).

İYİ Parti milletvekillerinin konuşmalarında ise güçlendirilmiş parlamenter sistem, demokratikleşme, kurumsal denge-denetim mekanizmalarının yeniden tesisi ve Meclisin denetim kapasitesinin güçlendirilmesiyle birlikte ele alınmaktadır. İYİ Parti grubu adına Dursun Müsavat Dervişoğlu Genel Kurul'da bu tematik yoğunlaşmayı şu sözlerle ifade etmiştir:

> "Cumhurbaşkanlığı hükûmet sistemi, devlet idaresinde keyfiliğe sebep olmuş; Cumhurbaşkanına yasama, yürütme ve yargıyı güdümü altına alan çok geniş ve denetimsiz yetkiler tanıyarak otoriter bir siyasi düzen oluşturmuştur. Türkiye'nin bugün içinde bulunduğu devlet krizinin ve ekonomik krizin tetikleyici unsuru devlet erklerini ve kurumlarını işleyemez hâle getiren bu tek adam rejiminin anayasal çerçevesidir. İşte bu sebeple Genel Başkanımız Sayın Meral Akşener'in liderliğinde İYİ Partinin kuruluş umdeleri, ilk günden itibaren Türkiye'de güçlendirilmiş parlamenter sistemi, hukukun üstünlüğünü, devlet idaresinde güçler ayrılığı ilkesini tesis etmek olmuştur. Bilindiği üzere, pazartesi günü itibarıyla 6 siyasi parti olarak geniş bir mutabakat zemininde hazırlanan güçlendirilmiş

> parlamenter sistem önerimiz somut bir Anayasa değişikliği teklifiyle milletimizin takdirine sunulmuştur...” (TBMM, 27/6, 27. Birleşim, s.8).

İYİ Parti grubu adına Aydın Adnan Sezgin’in konuşmasında ise bu yaklaşım şöyle dile getirilmektedir: “Bugün atılacak adım dileriz ki demokratik hukuk devleti ve hukukun üstünlüğü ilkelerine, insan haklarına, hür fikre, hür vicdana, hür basına ve hür mahkemeye saygılı yeni bir anayasanın da yolunu açsın; Türkiye Büyük Millet Meclisi yeniden tarihteki asil ve asli yerine, itibarına, ağırlığına ve demokratik etkisine kavuşsun.” (TBMM, 27/3, 103. Birleşim, s. 48).

AK Parti milletvekillerinin konuşmalarında anayasa değişikliği, daha çok mağduriyetlerin giderilmesi, hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması ve anayasal eksikliklerin giderilmesi çerçevesinde meşrulaştırılmaktadır. AK Parti grubu adına Mustafa Arslan’ın bir konuşmasında bu çerçeve şöyle ifade edilmektedir: “…Adalete güven ve yargının güçlendirilmesi, Türkiye Yüzyılı vizyonumuzun temel yapı taşlarından biri olacaktır. Türkiye Yüzyılı vizyonumuzun en önemli başlığıysa yeni anayasanın ülkemize ve milletimize kazandırılmasıdır. İnanıyorum ki cumhuriyetimizin 2’nci yüzyılında da Cumhurbaşkanımızın liderliğinde ak kadrolar yeni anayasayı hep birlikte yapacaktır...” (TBMM, 27/6, 30. Birleşim, s. 10). AK Parti grubu adına Mehmet Şükrü Erdinç ise adalet vurgusunu yeni anayasa ile şu sözlerle birleştirmiştir:

> “…devleti ayakta tutan, milleti koruyan en büyük güç adalettir. Günümüz hukuk düzenlerinin görevi, insan haklarına dayanan bir kurallar sistemi oluşturmaktır. İnsan hakları bir lütufta doğmadığı gibi bir lütuf olarak da korunamaz. İnsan olmak nedeniyle sahip olunan haklar hukuk devletinin varlık sebebidir. Şüphesiz hukuk devletinin nihai amacı adaletin tecellisidir; adalet ise hakkı yerine koymaktır. Adalet sadece adliye binalarına veya duruşma salonlarına tahsis edilmiş bir kavram olarak anlaşılmamalıdır. Bu açıdan adil davranma yükümlülüğü, her kurum, her fert yani hepimiz için geçerlidir. Türkiye bir hukuk devletidir; ülkemizin bu özelliğini güçlendirmek amacıyla son yirmi yılda insan hak ve hürriyetleri, çocuk hakları, kadın hakları ve adalet sisteminin güçlendirilmesi hususlarında çok önemli reformlara imza atılmıştır. Bunların yanı sıra, insan haklarını ve mahremiyetin korunmasını temel alan bir anlayışla yargıda devrim niteliğinde işler yapılmıştır. Bu çerçevede, miadını dolduran darbe dönemi anayasasının yerine insan haklarını ve inanç özgürlüğünü temel alan yeni ve sivil bir anayasanın hazırlanması konusunda gayret etmekten hiç vazgeçmedik, vazgeçmeyeceğiz...” (TBMM, 27/6, 30. Birleşim, s.83).

MHP milletvekillerinin konuşmalarında ise yeni anayasa, darbe mirasından arınma ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’nin kurumsallaştırılması bağlamında ele alınmaktadır. MHP Grubu adına İsmail Faruk Aksu bu yönelimi şu ifadelerle dile getirmektedir: “Anayasa değişikliği, milletimizin ayağında pranga olan parlamenter sistemin sıkıntılarını fark eden millî aklın ürünüdür… Önümüzdeki hedef, Cumhurbaşkanlığı hükûmet sistemini kurumsallaştıracak yeni bir anayasanın yapılmasıdır.” (TBMM, 27/6, 37. Birleşim, s. 39). Benzer şekilde MHP grubu adına Hayati Arkaz tarafından yapılan bir başka konuşmada: “…Bir diğer önemli konu ise gündemdeki Anayasa değişikliğidir. Artık uzlaşmak ve yeni bir anayasa hazırlamak millî bir görevdir. Mevcut Anayasa’nın aksayan yönlerini düzeltmekle zaman kaybetmek yerine, Türkiye'ye yakışır sivil bir anayasayı ülkemizle ve milletimizle buluşturmak gerekmektedir. Türkiye artık bu darbe anayasasından bir an evvel kurtulmalıdır...” ifadeleri kullanılmıştır (TBMM, 27/6, 30. Birleşim, s. 37).

HDP’nin siyasal söyleminde ise anayasa tartışmaları, eşit yurttaşlık, çoğulcu temsil, toplumsal katılım ve demokratik yerel yönetimler ekseninde kurulmaktadır. HDP Grubu adına Pervin Buldan’ın sözleri bu çerçeveyi somutlaştırmaktadır: “Çıkış yolu vardır, halkın kendisidir, demokrasidir, içeride ve dışarıda kalıcı bir barıştır, herkesi kuşatan gerçek bir adalettir,

özgürlüktür; demokratik, çoğulcu yeni bir anayasadır, demokratik yerel yönetimler ve güçlendirilmiş demokratik parlamenter sistemdir." (TBMM, 27/3, 28. Birleşim, s. 32). HDP grubu adına Hakkı Saruhan Oluç ise anayasa tartışmasını şu sözlerle çerçevelemiştir:

> "Değerli vekiller, geniş tabanlı bir toplumsal sözleşme yapılmalıdır. Tüm bu temel sorunların çözümü, tek adam rejimi inşası sürecinde daha da ağırlaşmış olan Anayasa sorunuyla doğrudan bağlıdır. Türkiye'nin, hukukun üstünlüğüne dayalı, katılımcı ve çoğulcu parlamenter demokrasiyi, kuvvetler ayrılığını, denge ve denetleme mekanizmalarını, demokratik yerel yönetimleri güvenceye alacak bir anayasaya ihtiyacı vardır. Yeni bir demokrasi projesinin aracı, yeni bir anayasadır. Yeni bir anayasa yapılmadan bir demokratik Türkiye'yi hayata geçirmek olanaksızdır. Bunlar için ilk adımda bir toplumsal sözleşmeye ihtiyaç vardır. Bütün siyasi partilerin ve sivil toplumun katkısıyla tüm toplum kesimlerinin katılabileceği bir süreç, demokratikleşmenin önünü açacaktır. Yeni bir anayasa öncesinde, bir geçiş dönemi için bir ilkeler bildirisi üzerinde uzlaşı sağlanması önemlidir. Yeni anayasa, herkesin farklı kimliği, kültürü, ana diliyle eşit yurttaşlık haklarına kavuşacağı; eğitim, sağlık ve iş güvenliğine sahip olduğu; devletin herkesin inancına ve yaşam tarzına, siyasi düşüncesine karşı tarafsız ve saygılı olduğu; kadına yönelik şiddetin son bulduğu; tarihî ve doğal varlıkların, diğer canlıların yaşam alanlarının ve kentlerin korunduğu bir yaşamı; hukukun üstünlüğünü, evrensel hukuku ve sosyal devleti güvenceye almalıdır…" (TBMM, 27/3, 39. Birleşim, s. 14).

Genel kurula yansıyan bu ifadeler Tablo3'te özetlenen tematik yoğunlaşmaların somut örneklerinden yalnızca birkaçı olsa da üç bloğun anayasa değişikliğine yükledikleri anlamın birbirinden nasıl farklılaştığını ortaya koymaktadır. Muhalefet bloğu söyleminde anayasa değişikliği bir hesap sorma ve dengeleme talebi olarak öne çıkarken; iktidar bloğu söylemlerinde mevcut yapının meşruiyetini ve sürekliliğini sağlamak için bunun önemini vurgulamaktadır. HDP söylemindeki konumlanma ise çoğulcu temsil talebi şeklindedir. Bu bakımdan siyasi bloklara göre tematik yoğunlaşma aynı kavramlara yüklenen farklı anlamlar ve siyasi içerik üzerinden farklılaşmaktadır.

4. Tartışma ve Sonuç

Bulgular, TBMM'deki anayasa tartışmalarının teknik anayasa değişikliği tartışmalarından çok, farklı anayasal yönelimler ve meşruiyet anlayışları etrafında şekillendiğini göstermektedir. En belirgin ayrışma, yürütme gücünün sınırlandırılması ile güçlendirilmesi arasında ortaya çıkmaktadır. Muhalefet blokunda anayasa değişikliği, hukuk devleti, kuvvetler ayrılığı ve denge-denetim mekanizmalarının yeniden tesisi üzerinden anlamlandırılırken; iktidar blokunda aynı tartışma, güçlü yönetim, istikrar ve mevcut sistemin pekiştirilmesi ekseninde kurulmaktadır. Bu durum, anayasa tartışmalarının yalnızca sistem tercihiyle ilgili olmadığını; siyasal iktidarın nasıl sınırlandırılacağı ya da nasıl etkinleştirileceği konusunda farklı anayasal yönelimlerin karşı karşıya geldiğini göstermektedir.

Anayasa yapım süreci ve meşruiyeti söylemi, bu farklılaşmayı anayasanın içeriğinden çok yapım süreci üzerinden görünür kılmaktadır. "Sivil anayasa", "yerli ve millî anayasa", "millet-devlet kucaklaşması" ve "millî ve manevi değerler" gibi kavramlar, özellikle AK Parti ve MHP söyleminde öne çıkmaktadır. Bu söylemde yeni anayasa ihtiyacı, mevcut anayasal düzenin darbe mirası, vesayetçi yapılar ve seçkinci bir siyasal geçmişle ilişkilendirilmesi üzerinden temellendirilmektedir. Bu çerçevede anayasa yapımı, hem yeni bir metin oluşturma süreci hem de meşruiyetin kaynağını yeniden halka dayandırma ve eski düzenle mesafe kurma iddiası olarak değerlendirilmektedir.

Bununla birlikte parlamenter müzakerelerde anayasa meselesi etrafında sıkça başvurulan demokrasi, hukuk devleti, kuvvetler ayrılığı, sivil anayasa ve toplumsal mutabakat gibi müşterek kavram ve ilkeler, taraflar arasında müşterek bir normatif çerçeve üretmemektedir. Söz konusu kavram ve ilkeler farklı siyasal aktörler tarafından meşru anayasal referanslar olarak kullanılmakta; ancak bunlara yüklenen anlamlar ve bunlarla ilişkilendirilen siyasal öncelikler aktörler arasında ayrışmaktadır. Dolayısıyla aynı kavram ve ilkelere başvurulması, anayasal uzlaşmadan ziyade farklı anayasal pozisyonların meşrulaştırılmasına hizmet etmektedir. Bu nedenle TBMM'deki anayasa tartışmaları, tarafların farklı anayasal yönelimlerinin ve meşruiyet anlayışlarının görünür hâle geldiği bir siyasal müzakere alanı oluşturmaktadır.

Bu bulgular ışığında çalışmanın giriş bölümünde ortaya konan üç araştırma sorusuna dönmek mümkündür. İlk soruya ilişkin olarak, 27. Yasama Dönemi TBMM Genel Kurulu'nda yeni anayasa ve anayasa değişikliği söylemi; denge-denetim, mevcut hükümet sisteminin tahkimi, anayasa yapım süreci ve meşruiyeti ile hak güvenceleri, kapsayıcılık ve yurttaşlık olmak üzere dört temel kavramsal eksen etrafında kurulmaktadır. İkinci soruya ilişkin olarak, bu kavramlar partiler tarafından farklı meşrulaştırma biçimleriyle ilişkilendirilmektedir: muhalefet bloğu bu kavramları yürütmenin sınırlandırılması ve kurumsal denge arayışı üzerinden meşrulaştırırken, iktidar bloğu aynı kavramları mevcut sistemin pekiştirilmesi ve istikrar arayışı üzerinden, HDP ise eşit yurttaşlık ve çoğulcu temsil arayışı üzerinden meşrulaştırmaktadır. Üçüncü soruya ilişkin olarak ise bulgular, müşterek bir anayasal dilin varlığının partiler arasında müşterek bir anayasal anlam üretmediğini; aksine aynı kavramların rakip anayasal tasavvurların meşrulaştırılmasına araçsallaştırıldığını göstermektedir. Bu yönüyle çalışma, Gallie'nin özsel olarak çatışmalı kavramlar yaklaşımını Türkiye'deki parlamenter anayasa tartışmalarına uygulayarak ilgili literatüre özgün bir katkı sunmaktadır. Çalışma ayrıca, çerçeveleme yaklaşımını parlamenter söylem analiziyle birleştirerek, anayasal kavramların salt hukuki içerikleriyle değil, hangi siyasal-kurumsal meşrulaştırma stratejileriyle dolaşıma sokulduğunu göstermesi bakımından Türkiye'deki anayasa tartışmaları yazınına katkıda bulunmaktadır. Bu bakımdan çalışma, mevcut literatürde ağırlıklı olarak anayasa metinlerinin içeriğine odaklanan çalışmalardan farklı olarak, anayasal kavramların parlamenter düzeyde nasıl anlamlandırıldığına dair ampirik bir katkı sunmaktadır.

Yazar Katkı Oranı (Authorship Contributions): Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Kaynakça

4121 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının başlangıç metni ve bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun. (1995, 26 Temmuz). Resmî Gazete (Sayı: 22355).

4709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkında kanun. (2001, 17 Ekim). Resmî Gazete (Sayı: 24556, Mükerrer). https://www.resmigazete.gov.tr/.

5678 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının bazı maddelerinde değişiklik yapılması hakkında kanun. (2007, 16 Haziran). Resmî Gazete (Sayı: 26554). https://www.tbmm.gov.tr/files/anayasa/docs/1982/1982-14/14-degisiklik.pdf.

6718 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında değişiklik yapılmasına dair kanun. (2016, 8 Haziran). Resmî Gazete (Sayı: 29736). https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/06/20160608-1.htm.

6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında değişiklik yapılmasına dair kanun. (2017, 11 Şubat). Resmî Gazete (Sayı: 29976). https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/02/20170211-1.htm.

Aydın, Ö. (2025). *Türkiye'de anayasal kimliğin inşası ve dönüşümü*. Filiz Kitabevi.

Chong, D., & Druckman, J. N. (2007). Framing theory. *Annual Review of Political Science, 10*, 103-126.

Collier, D., Hidalgo, F. D., & Maciuceanu, A. O. (2006). Essentially contested concepts: Debates and applications. *Journal of Political Ideologies, 11*(3), 211-246.

Connolly, W. E. (1993). *The terms of political discourse*. Princeton University Press.

Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication, 43*(4), 51-58.

Gallie, W. B. (1956). Essentially contested concepts. *Proceedings of the Aristotelian Society, 56*, 167-198.

Gamson, W. A., & Modigliani, A. (1989). Media discourse and public opinion on nuclear power: A constructionist approach. *American Journal of Sociology, 95*(1), 1-37.

Goffman, E. (1974). *Frame analysis: An essay on the organization of experience*. Harper & Row.

Gözler, K. (2018). *Türk anayasa hukuku* (7. baskı). Ekin Basım Yayım Dağıtım.

Gözler, K. (2021). *Elveda anayasa* (4. baskı). Ekin Yayınevi.

Özbudun, E. (1995). *Türk anayasa hukuku* (Gözden geçirilmiş 4. baskı). Yetkin Yayınları.

Sağlam, F. (2010). AKP'nin anayasa değişikliği paketi üzerine düşünceler. Mülkiye, *34*(267), 21-23.

Scheufele, D. A. (1999). Framing as a theory of media effects. *Journal of Communication, 49*(1), 103-122.

Şirin, T. (2017). 2017 anayasa değişikliğinin yargı bağımsızlığı yönünden değerlendirilmesi. *Anayasa Hukuku Dergisi, 6*(11), 85-116.

Tanör, B., & Yüzbaşıoğlu, N. (2002). *1982 anayasasına göre Türk anayasa hukuku*. Yapı Kredi Yayınları.

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (t.y.). Tutanak metinleri. 10 Ocak 2026 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/TutanakMetinleri adresinden erişildi.

Waldron, J. (2002). Is the rule of law an essentially contested concept (in Florida)? *Law and Philosophy, 21*(2), 137-164.

EKLER

EK1: *Veri Seti ve Analiz Akışı*

Aşama	Açıklama	Sayı / Not
İlk tarama kümesi	TBMM 27. Yasama Dönemi Genel Kurulu'nda "Yeni Anayasa" ve "Anayasa Değişikliği" anahtar kelimelerini içeren konuşmalar	618 kayıt
Analiz birimi	İlgili anahtar kelimelerin geçtiği milletvekili konuşmaları; gerekli durumlarda anlamlı metin parçaları	Konuşma / metin parçası
Kodlama aracı	MAXQDA 24	Kodlama ve analiz için kullanıldı
Kodlanan malzeme	Kodlanan metin parçaları	250 metin parçası
İlişkisel analiz	Kod İlişkileri Tarayıcısı üzerinden parti-tema kesişimlerinin incelenmesi	173 ilişkisel karşılaştırma
Analitik amaç	Aynı anayasal kavramların partiler arasında hangi gerekçelendirme biçimleri ve kurumsal yönelimlerle kullanıldığını göstermek	Yorum

EK2: *Kod Kitabının Genel Yapısı*

Ana kategori	Alt kod sayısı	Kapsam
Anayasa Değişikliğine İlişkin Görüşler	18	Mevcut sistemin eksikleri, kurumsal düzenlemeler, denge-denetim talepleri ve anayasa değişikliğinin kapsamı
Anayasa Değişikliği veya Yeni Anayasa Söylemine Dâhil Olan Partiler	12	Parlamento içindeki siyasal aktörler
Yeni Anayasa Gerekliliğinin Gerekçeleri	29	Yeni anayasanın normatif, kurumsal ve siyasal gerekçeleri
Toplam	59	Kod rehberinin toplam alt kod sayısı

EK3: *Kod kitabı: Anayasa değişikliğine ilişkin görüşler*

Kod no	Kod
1.1	İnsan Hakları Vurgusu
1.2	Özgürlükçü Yapı
1.3	Toplumsal Mutabakat
1.4	Kurumlara İlişkin Düzenlemeler
1.5	Yargı Bağımsızlığı
1.6	Adaletin Tesisi
1.7	Hukuk Devleti
1.8	Meclisin Etkin Denetimi
1.9	Kuvvetler Ayrılığı
1.10	Parlamenter Sisteme Dönüş
1.11	Mağduriyetlerin Giderilmesine İlişkin Değişiklik Teklifleri
1.12	Cumhurbaşkanının Parti Bağının Kesilmesi
1.13	Denetime Açık Bir Yapıya Dönüşme
1.14	Rejime Karşı Yapılan Bir Değişiklik Olması
1.15	Krizlerin Giderilmesi
1.16	Halkın Söz Sahibi Olması
1.17	Demokratikleşme
1.18	Sistemin Eksiklerinin Giderilmesi

EK4: *Kod kitabı: Anayasa söylemine dâhil olan partiler*

Kod no	Kod
2.1	Gelecek Partisi
2.2	Yeşil Sol Parti
2.3	Demokratik Bölgeler Partisi
2.4	Büyük Birlik Partisi
2.5	Demokrat Parti
2.6	Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi
2.7	Halkların Demokratik Partisi
2.8	Saadet Partisi
2.9	Cumhuriyet Halk Partisi
2.10	İYİ Parti
2.11	Adalet ve Kalkınma Partisi
2.12	Milliyetçi Hareket Partisi

EK5: *Kod kitabı: Yeni anayasa gerekliliğinin gerekçeleri*

Kod no	Kod
3.1	Tam bağımsızlık
3.2	Hak ve Özgürlüklerin Güvence Altına Alınması
3.3	Millet Beklentisi
3.4	Millet ve Devlet Kucaklaşması
3.5	Toplumun Tüm Kesimlerini Kapsama
3.6	Sosyal devlet
3.7	Demokratik Yerel Yönetimler
3.8	Toplumun Tüm Kesimlerinden Katılım
3.9	Yerli-Milli Anayasa
3.10	Denge-denetim Olanaklarının Genişletilmesi
3.11	Özgürlükçü
3.12	Toplumsal Uzlaşı
3.13	Adalet
3.14	Eşitlik
3.15	Güçlü Yönetim
3.16	Darbe Ruhundan Arınma
3.17	Türkiye Yüzyılı Vizyonu
3.18	İstikrar
3.19	Ekonomik Kalkınma
3.20	Çoğulculuk
3.21	Hukuk Devleti
3.22	Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem
3.23	Yeni Toplum Sözleşmesi
3.24	Yargı Bağımsızlığı
3.25	Kuvvetler Ayrılığı
3.26	Millî ve Manevi Değerler
3.27	Sivil Anayasa
3.28	Demokratikleşme
3.29	Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin Kurumsal Olarak Pekiştirilmesi

EK6: *Kodların frekans dağılımı-Kod Matris Çıktısı*

Code System	27. Dönem	SUM
Anayasa Değişikliğine İlişkin Görüşler		0
İnsan Hakları Vurgusu		0
Özgürlükçü Yapı		0
Toplumsal Mutabakat		2
Kurumlara İlişkin Düzenlemeler		1
Yargı Bağımsızlığı		2
Adaletin Tesisi		4
Hukuk Devleti		4
Meclisin Etkin Denetimi		1
Kuvvetler Ayrılığı		1
Parlamenter Sisteme Dönüş		6
Mağduriyetlerin Giderilmesine İlişkin Değişiklik Teklifleri		7
Cumhurbaşkanının Parti Bağının Kesilmesi		1
Denetime Açık Bir Yapıya Dönüşme		1
Rejime Karşı Yapılan Bir Değişiklik Olması		1
Krizlerin Giderilmesi		5
Halkın Söz Sahibi Olması		2
Demokratikleşme		5
Sistemin Eksiklerinin Giderilmesi		6
Yeni Anayasa Gerekliliğinin Gerekçeleri		0
Tam bağımsızlık		0
Hak ve Özgürlüklerin Güvence Altına Alınması (+) (+)		5
Millet Beklentisi		0
Millet ve Devlet Kucaklaşması		0
Toplumun Tüm Kesimlerini Kapsama (+)		2
Sosyal devlet		1
Demokratik Yerel Yönetimler		7
Toplumun Tüm Kesimlerinden Katılım		4
Yerli-Milli Anayasa		1
Denge-denetim Olanaklarının Genişletilmesi (+)		7
Özgürlükçü		4
Toplumsal Uzlaşı (+)		3
Adalet		4
Eşitlik		7
Güçlü Yönetim		2
Darbe Ruhundan Arınma		4
Türkiye Yüzyılı Vizyonu		1
İstikrar		1
Ekonomik Kalkınma		2
Çoğulculuk		3
Hukuk Devleti		6
Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem (+)		11
Yeni Toplum Sözleşmesi		2
Yargı Bağımsızlığı		3
Kuvvetler Ayrılığı		4
Milli ve Manevi Değerler		1
Sivil Anayasa		8
Demokratikleşme (+)		24
Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin/Kurumsal Yapısının Pekiştirilmesi		7
SUM	173	173

EK7: *Anayasa Değişikliğine İlişkin Görüşler-Kod Matris Çıktısı*

Code System	Halkla...	Halkla...	Saade...	Cumh...	İyi Parti	Adale...	Milliy...	SUM
Anayasa Değişikliğine İlişkin Görüşler								0
İnsan Hakları Vurgusu								1
Özgürlükçü Yapı								1
Toplumsal Mutabakat								2
Kurumlara İlişkin Düzenlemeler								2
Yargı Bağımsızlığı								2
Adaletin Tesisi								7
Hukuk Devleti								4
Meclisin Etkin Denetimi								1
Kuvvetler Ayrılığı								1
Parlamenter Sisteme Dönüş								5
Mağduriyetlerin Giderilmesine İlişkin Değişiklik Teklifleri								7
Cumhurbaşkanının Parti Bağının Kesilmesi								1
Denetime Açık Bir Yapıya Dönüşme								1
Rejime Karşı Yapılan Bir Değişiklik Olması								1
Krizlerin Giderilmesi								5
Halkın Söz Sahibi Olması								2
Demokratikleşme								5
Sistemin Eksiklerinin Giderilmesi								8
SUM	2	3	0	28	7	13	3	56

EK8: *Yeni Anayasa Gerekliliğinin Gerekçeleri-Kod Matris Çıktısı*

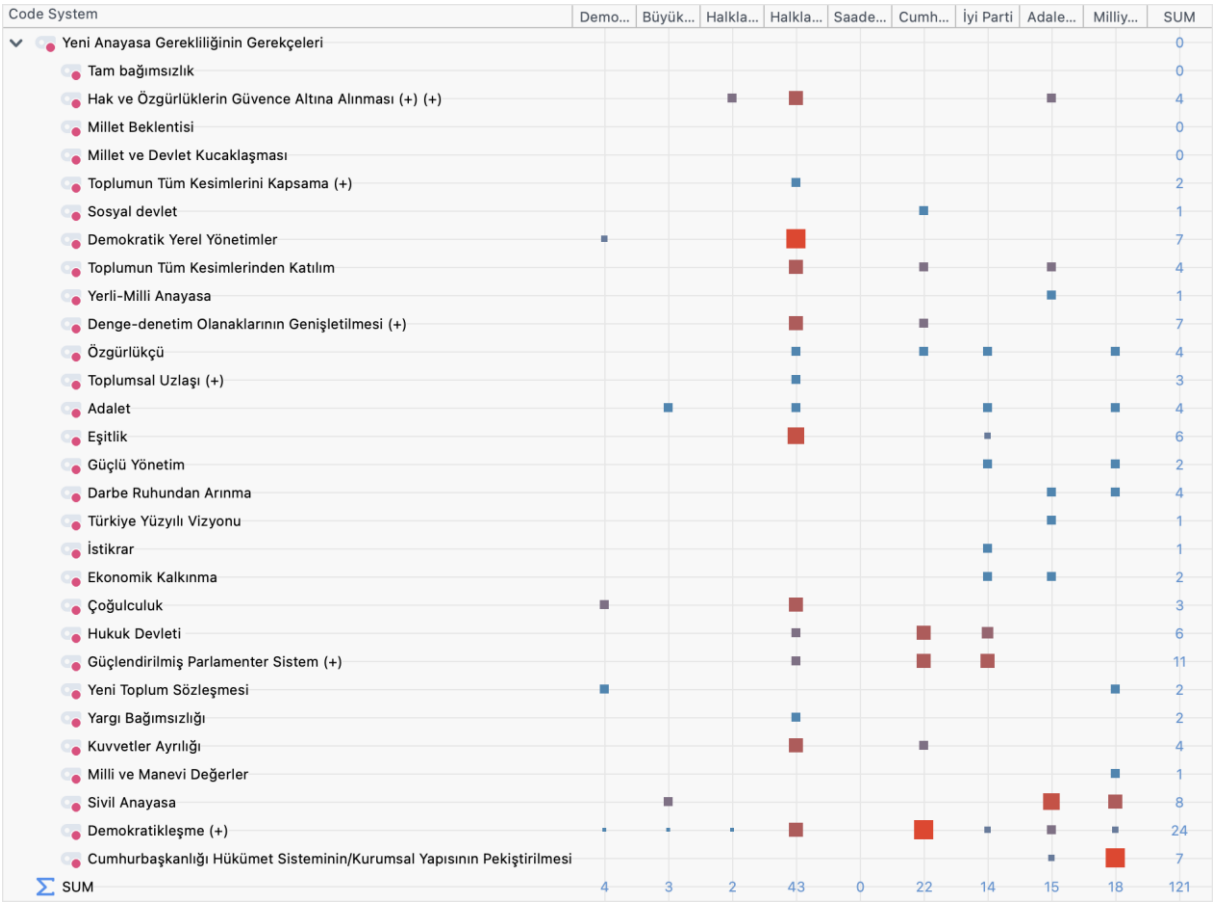

Code System	Demo...	Büyük...	Halkla...	Halkla...	Saade...	Cumh...	İyi Parti	Adale...	Milliy...	SUM
Yeni Anayasa Gerekliliğinin Gerekçeleri										0
Tam bağımsızlık										0
Hak ve Özgürlüklerin Güvence Altına Alınması (+) (+)										4
Millet Beklentisi										0
Millet ve Devlet Kucaklaşması										0
Toplumun Tüm Kesimlerini Kapsama (+)										2
Sosyal devlet										1
Demokratik Yerel Yönetimler										7
Toplumun Tüm Kesimlerinden Katılım										4
Yerli-Milli Anayasa										1
Denge-denetim Olanaklarının Genişletilmesi (+)										7
Özgürlükçü										4
Toplumsal Uzlaşı (+)										3
Adalet										4
Eşitlik										6
Güçlü Yönetim										2
Darbe Ruhundan Arınma										4
Türkiye Yüzyılı Vizyonu										1
İstikrar										1
Ekonomik Kalkınma										2
Çoğulculuk										3
Hukuk Devleti										6
Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem (+)										11
Yeni Toplum Sözleşmesi										2
Yargı Bağımsızlığı										2
Kuvvetler Ayrılığı										4
Milli ve Manevi Değerler										1
Sivil Anayasa										8
Demokratikleşme (+)										24
Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin/Kurumsal Yapısının Pekiştirilmesi										7
SUM	4	3	2	43	0	22	14	15	18	121